

TERRA LIBERA

ČASOPIS HLÁSÍCÍ SE K TRADICI LAISSEZ FAIRE

leden 2002 / ročník 3

Na obranu zisku

Dan Šťastný

I tento rok se právě proběhnou svátky a přelom roku staly pro mnohé příležitosti k pozastavení se nad současným stavem společnosti. I letos jsme tak mohli z různých stran (třeba v novoročním projevu prezidenta) zaslechnout obligátní poznámky o konzumní společnosti a honbě za penězi a ziskem. Je docela možné, že výroky tohoto typu jsou do značné míry pravdivé. Jejich autoři nás však nechtějí o této skutečnosti jen tak informovat – chtějí poukázat na skutečnost, že je to špatné a že by bylo žádoucí, aby takových lidí, kteří usilují o zisk, bylo méně. Pokud tito kritici nemají bohatství, peníze a lidi, kteří se za nimi „honí“, prostě a jednoduše rádi (podobně jako někdo nemá rád celer či skopové maso), potom jim nelze nic vyčítat. Pokud jsou ovšem jejich antipatie založeny na představě, že úsilí o zisk je sobecké a nezohledňuje potřeby a zájmy ostatních lidí, potom se mylí a je třeba, aby se nad počínáním ziskuchtivých lidí pořádně zamysleli.

Pokud totiž mají snahu tak učinit, začnou nejspíše tím, co je to peněžní zisk. Představte si typického podnikatele. Snad i ti nejzavilejší nepřátelé konzumu a peněz by souhlasili s tím, že jeho zisk je představován rozdílem mezi výdaji na vytvoření určitých statků a tržbami za jejich prodej. Čím vyšší je tento rozdíl, tím více si bude moci podnikatel dovolit v roli spotřebitele spotřebovat, užít a konzumovat. Snad právě proto bývá v jednání ziskuchtivého podnikatele identifikován egoismus, z něhož mnozí dovozují ne zcela lichotivé normativní závěry. Že se jedná o závěry mylné však zůstane skryto všem, kteří neučiní další krok a nezamyslí se nad podstatou podnikatelských výdajů (nákladů) a tržeb (příjmů).

Každý podnikatel nakupuje a prodává bez použití násilí. Z toho plynou dvě skutečnosti: 1) Kdykoliv podnikatel nakupuje určitý vstup (prostředek nutný k vytvoření statku, který prodává), cení si jej jeho majitel méně než peněz, které za něj od podnikatele dostává. Proto pokud podnikatel vydá na nákup všech vstupů X Kč, znamená to, že majitelé spotřebovaných vstupů si těchto vstupů cenili maximálně jako X Kč (spíše však méně). 2) Kdykoliv podnikatel prodává svůj výrobek, cení si jej spotřebitel více než peněz, jichž se při tomto nákupu vzdává. Pokud tedy činí tržby podnikatele Y Kč, znamená to, že si spotřebitelé cení podnikatelských výrobků minimálně jako Y Kč (spíše však více).

Z uvědomění si těchto skutečností je potom zřejmé, že dosáhne-li určitý podnikatel zisku, můžeme s jistotou prohlásit, že tento člověk vytvořil nějaké hodnoty: lidé si cení jeho výrobků více, než si cenili zdrojů, které byly při výrobě spotřebovány. Kdokoliv chce dosahovat zisku, musí vytvářet nějaké hodnoty; čím vyššího zisku někdo dosahuje, tím více toho vytvořil a tím větším dílem přispěl k uspokojení druhých.

Z výše uvedeného přirozeně neplyne, že ten, kdo zisk nevytváří, nutně nikomu neprospívá, nebo že by bylo povinností každého člověka zisk vytvářet. Matka Tereza jistě nějaké hodnoty vytváří, aniž by při tom dosahovala nějakého peněžního zisku. Ve srovnání s její situací je však existence zisku důkazem, že nějaké hodnoty skutečně vytvořeny byly.

Je smutné, že protipodnikatelská rétorika se stala natolik vlivnou, že podnikatel usilující o zisk je dnes namísto hrdiny považován za symbol příživníka a škádce, před nímž je třeba lidi chránit. Je smutné, že podnikatel pracující ve dne v noci (aby „měl co nejvíce pe-

(pokračování na straně 2)

Ekonomická svoboda a intervencionismus

Ludwig von Mises

Ludwig von Mises napsal tento článek před více než 40 lety, kdy pocítoval velké nebezpečí, kterým státní intervencionismus ohrožoval svobodné tržní hospodářství. Od těch dob se příliš nezměnilo – obhájců skutečného tržního hospodářství je ještě méně (obzvláště uvnitř státních vzdělávacích systémů); centrální banky produkují cíleně inflaci (a ani to neskrývají!) a „řeší“ hospodářské krize stále stejně – snižováním úrokových sazeb a stále další inflací; socialismus v podobě přerozdělování více než poloviny vytvořeného bohatství a státní regulace většiny mírumilovných aktivit praktikovaný nově utvářenou evropskou vládou je vydáván za svobodný tržní systém a dále exportován do zbytku „necivilizovaného“ světa; z marxistů, trockistů a ostatních socialistů se stali antiglobalisté, členové občanských a demokratických stran, stran „svobody“, případně ministři či univerzitní profesori... Misesovo varování a volání po pochopení předností svobodného tržního hospodářství je proto dnes, kdy jsou obhájci socialismu maskováni novými, honosně znějícími jmény a tituly, aktuálnější než v době, kdy byli socialisté a komunisté snadno identifikovatelní a ke svému přesvědčení se hrdě hlásili.

Ekonomická svoboda v současném světě

Program liberalismu (v původním smyslu slova, jak bylo chápáno v Evropě 19. století, nikoliv jak je chápáno v současné Americe – jako synonymum pro radikální intervencionismus, nebo častěji pro socialismus a komunismus) byl založen na vědomí, že uvnitř tržního hospodářství, tj. uvnitř společenského systému založeného na soukromém vlastnictví výrobních prostředků a na dělbě práce, hraje hlavní roli soulad mezi správně chápanými dlouhodobými zájmy všech jednotlivců i skupin.

V minulosti vládla mylná představa, že žádný člověk nebo skupina lidí nemůže na trhu získat, aniž by tím zároveň ostatním nevznikala ztráta. Sociální filosofie a ekonomie 18. století vyvrátila tento omyl, čímž vydláždila cestu pro bezprecedentní vymoženosti moderní západní civilizace.

Úpadek liberalismu v jeho původním smyslu slova se přesně odráží ve skutečnosti, že politika všech národů je znovu vedena ideou, že existuje nesmiřitelný konflikt zájmů mezi třídami v marxovském pojetí, mezi národy a rasami. Úpadek liberalismu není pouze jednou z řady stejně důležitých událostí, která může být vyňata z kontextu nedávné historie a nazírána odděleně. Je podstatou této historie. Je to její klíčová součást. Vše, co se událo během těchto desetiletí, bylo nepřetržitou aplikací filosofie nesmiřitelného konfliktu.

Výnosný obchod, dobrá služba

V tržním hospodářství je to spotřebitel, který v konečném důsledku určuje – buď tím, že kupuje, nebo tím, že nekupuje – co se bude vyrábět, v jaké kvalitě a v jakém množství. Neustále přesou-

(pokračování na straně 3)

Na obranu zisku

(pokračování ze strany 1)

něž“), je symbolem sobeckosti, zatímco ti, co ziskem pohrdají, automaticky za symbol solidarity. Této rétorice podlehl nakonec i mnozí podnikatelé: místo aby byli pyšní na to, že něco vytvořili a uspokojili přání mnoha lidí, za své jednání se málem vnitřně stydí a na veřejnosti prohlašují, že jim rozhodně nejde „pouze o zisk“. A konečně, je nejen smutné, ale i nechutné, zaznívá-li pranyřování ziskuchtivých podnikatelů z úst intelektuálů a politiků, kteří nic neprodukují a naopak žijí z prostředků vyvlastněných těm, kteří zisků dosahují a platí proto daně.

Svět, v němž lidé „sobecky“ usilují o zisk a vlastní prospěch, funguje s podivuhodnou dokonalostí. Ti, kteří hodnoty vytvářejí (důkazem čehož je skutečnost, že dosahují zisku), ve svých produktivních aktivitách pokračují a mohou je dále rozšiřovat. Naproti tomu, ti, kteří žádné hodnoty nevytvářejí, a naopak je ničí (důkazem čehož je skutečnost, že dosahují ztráty), jsou během krátké doby nuceni své neproduktivní aktivity ukončit či omezit. Pouze v takovém světě, kde jsou výrobci orientováni na zisk, se na trhu utvářejí ceny jednotlivých statků odrážející jejich relativní vzácnost, díky nimž je možné provádět ekonomickou kalkulaci. Bez cen by výrobci jen stěží byli schopni identifikovat, zda to, co produkují, je cennější než zdroje, z nichž to bylo vyprodukováno; zda je z daných zdrojů produkováno to nejcennější či zda je daný produkt vyráběn prostřednictvím těch nejméně cenných zdrojů. Kupříkladu zmíněná Matka Tereza se může sice snažit, avšak bez orientace na zisk nikdy nemůže vědět, zda vzácné zdroje, které k pomoci druhým používá, používá tím nejlepe možným způsobem.

Oproti tomu ve světě, v němž by lidé v souladu s představou kritiků dnešní společnosti nebyli na zisk orientováni, by žádných cen nebylo a jakákoliv složitější výroba by se stala nemožnou. Jakkoliv může někdo považovat *nezištnou* pomoc druhým za vznosnou aktivitu, aby jí bylo možné provádět, musí nejprve existovat něco, co lze druhým jen tak rozdávat. Kdyby se každý snažil být pouze altruistou, nikdo by nic neprodukoval a nebylo by co rozdávat. Svět bez snahy lidí o zisk a vlastní prospěch by potom v tom lepším případě vypadal jako zmiňovaný svět bez peněz: sběračství a pouze ta nejprimitivnější výroba, schopná vyprodukovat prostředky k obživě pouze pro zlomek obyvatelstva dnešního světa. Pakliže toto není pro kritiky zisku představa *lepší společnosti*, potom je jejich odsuzování zisku zcela pomýlené.

Nikdo není povinen nic pro ostatní vytvářet. Má-li někdo odpor k honbě za ziskem, nikdo ho nenutí, aby tak činil. Může třeba celý veškerý svůj čas trávit na pláži či veřejnými přednáškami o konzumní společnosti. V žádném smyslu to z něj ale nečiní člověka lepšího a druhým prospěšnějšího ve srovnání s těmi, kteří se za ziskem honí. Ten ho totiž „dohoní“ *pouze* tehdy, pokud někomu jinému nějak poslouží a prospěje! ■

Ekonomická svoboda a intervencionismus

(pokračování ze strany 1)

vá kontrolu nad materiálními výrobními faktory do rukou podnikatelů, kapitalistů a vlastníků půdy, kteří naoplátku uspokojují potřeby spotřebitele nejlépe a nejlevněji, jak je to možné.

Charakteristickým principem kapitalismu je masová výroba pro uspokojení potřeb mas. Průmysl slouží především tak často zmiňovanému obvyčejnému člověku. Všechna hlavní odvětví průmyslu, všechny podniky, které závistivci a ignoranti hanlivě nazývají „nadnárodní korporace“ vyrábějí pro masu. Luxusní zboží pro malé množství zákazníků vyrábějí jen malé nebo střední podniky. Kapitalismus umožňuje nárůst populace a poskytuje průměrnému člověku životní standard, který se ve srovnání s minulostí jeví jako skvostný.

Ekonomie ukazuje, že žádný jiný systém sociálně-ekonomické organizace nemůže dosáhnout takového stupně produktivity jako kapitalismus. Zcela vyvrací všechny argumenty zastánců socialismu a intervencionismu.

Samozřejmě jsou lidé, kteří se nechtějí podvolit verdiktu ekonomické teorie. Odmítají ekonomické úvahy jako zbytečnou ztrátu času a prohlašují, že důvěřují pouze své zkušenosti. Pokud přejmeme jejich tvrzení, musíme si položit otázku: „Kde je zkušenost, která může dosvědčit výhody socialismu a špatnost kapitalismu?“

Pokud nás může historie poučit, tak jen o tom, že žádný národ nikdy nedosáhl prosperity a civilizace bez instituce soukromého vlastnictví. Současná situace Spojených Států, Velké Británie, Německa a dalších zemí znovu ukázala, že zrušení každého intervencionistického opatření – opuštění inflační politiky a dokonce i znovunastolení vlády trhu – okamžitě zlepšilo celkovou hospodářskou situaci.

Požehnání kapitalismu

Znovu jsou tu lidé, kteří tvrdí, že nazírat na problémy společenské organizace pouze skrze množství různých výrobků a služeb je projev zkažené mentality. Odmítají takovýto „nízký materialismus“ z pozice morálky a chtějí prosadit pohled odvozený od toho, co nazývají vyšším a vznešenějším úhlem pohledu. Takové ideje jsou jistě totožné se světonázorem buddhistického mnicha. V jeho očích má život ve špině a chudobě pozitivní hodnotu a pozemské statky jsou nebezpečné, protože svádí člověka ze správné cesty.

Trochu jiné je stanovisko západních teologických a filosofických moralistů. Tito vidí chybu kapitalismu v tom, že jsou stále lidé, kterým požehnání kapitalismu nepřineslo žádný prospěch a kteří stále žijí v neuspokojivých podmínkách. Jejich přáním by bylo, aby se zvětšil objem zboží, které je dostupné i pro tyto chudé lidi. Vědí, že toho může být dosaženo pouze intenzivnější výrobou, to znamená intenzivnějším kapi-

talismem. Ale přesto lehkomyšlně až bezmyšlenkovitě schvalují všechny socialistické klamy a doporučují metody, které sniží celkové množství výrobků užitkových pro živobytí a tím sniží celý životní standard.

Antikapitalistické postoje mnohých současných náboženských vůdců i kazatelů světské morálky jsou diktovány rozmrzelostí a ignorancí. Vymoženosti kapitalismu – například pokles dětské úmrtnosti, úspěšný boj proti chorobám a hladomoru, celkové zvýšení životního standardu – by měly být vysoce ceněny i z pozice učení jakéhokoliv náboženského přesvědčení a jakéhokoliv systému etických nauk. Žádná náboženská ani etická zásada nemůže obhájit politiku, která prosazuje společenský systém, v němž je hodnota vstupů vždy vyšší než hodnota výsledné produkce, oproti sociálnímu systému, kde je tento poměr obrácený.

Omyl umírněných

Bezútěšné podmínky, které přinesl bolševický „experiment“ jako následek politováníhodných nezdarů všech pokusů o částečné znárodnění, poněkud přitlumily zápal, s nímž několik generací fanatiků bojovalo za ideu George Sorela, za zničení všeho, co zničit lze.

Představa „sociální revoluce“, která společnost rázem přenesla do země hojnosti, ztratila mnoho na své přitažlivosti. Byl to obrovský šok pro komunisty, socialistické profesory a byrokraty, když zjistili, že revoluční moloch pohlcuje nejen kapitalisty, „pochlebníky buržoazie“ a kulaky, ale i lidi z jejich vlastních řad. Přestali hovořit o potřebě „dokončit nedokončenou revoluci“ a obrátili se k programu prosazení socialismu krok za krokem v sérii intervencionistických opatření. Vrátili se k plánu, který načrtli Marx a Engels v Komunistickém manifestu, ale ve skutečnosti museli upustit od dalšího rozvíjení své doktríny, neboť byla v rozporu se základními dogmaty dialektického materialismu a Marxovým schématem filosofie dějin.

Několik rysů, jimiž Komunistický manifest vysvětluje a ospravedlňuje desetibodový program postupné realizace socialismu, je to nejlepší, co kdy Marx a Engels napsali o ekonomických otázkách; jsou to v podstatě jediné myšlenky, kterými přispěli k ekonomii. Opatření, která navrhuje, nazývají „despotickým zásahem do práva na soukromé vlastnictví a do podmínek buržoazní výroby“, prohlašují, že tato opatření se jeví „ekonomicky nedostačující a neudržitelná“ a že „v průběhu hnutí předbíhají sama sebe a jsou nevyhnutelná jako prostředek úplného převratu ve způsobu výroby.“

Později, 40 let po prvním vydání německého textu Manifestu, 5 let po smrti Marxe, kdy byl vydán „autorizovaný“ anglický překlad Manifestu, který editoval a opatřil poznámkami Bedřich Engels“,

napsal Engels k textu dodatek, v němž chtěl vysvětlit, co znamenala poněkud nejasná slova „předbíhají sama sebe“ (über sich selbst hinaustreiben). Mezi slova „předbíhají sama sebe“ a „a jsou nevyhnutelná“ vložil slova „vynutí si další zásahy do starých společenských pořádků“. V těchto osmi slovech Engels shrnul učení klasické ekonomie dotýkající se efektu zásahů do trhu, čímž antcipoval moderní ekonomickou teorii intervencionismu.

Tato teorie intervencionismu se zabývá důsledky donucování a nátlaku části vlády nebo institucí, jako jsou například odbory, kterým vláda v podstatě dala právo uchýlit se k násilí. Takovýto nátlak nutí podnikatele a kapitalisty, aby zaměstnávali lidi za

To, co optimisté vidí jako obnovení pravého liberalismu, je pouze zpomalování tažení směrem k socialismu, které bylo zahájeno po zjevném neúspěchu všech pokusů o socialistické plánování.

úplně jiných podmínek, než by činili v případě, že by se podrobovali pouze diktátu spotřebitelů a zákonů trhu.

Tato teorie zdůrazňuje, že důsledky takového zásahu jsou – z úhlu pohledu samotné vlády, obhájců a zastánců tohoto opatření – více nežádoucí než předchozí stav věcí, který měl tento zásah změnit. Pokud vláda není ochotna ani zrušit své zásahy, ani se smířit s neuspokojivým stavem věcí, který vyvolala, potom je nucena přidat k prvnímu zásahu ještě druhý, a protože výsledek je z pohledu vlády opět neuspokojivý, ještě třetí a tak pořád dál, dokud pod svou autoritu neshrne všechny aspekty lidské činnosti a tak neustaví společenský systém známý pod názvy socialismus, komunismus, plánované hospodářství, totalita.

Když lidé, kteří usilují o nahrazení tržního hospodářství socialismem, obhajují intervencionistická opatření, znamená to jen, že jsou důslední ve svém úsilí. Ale velice se mýlí lidé, kteří berou intervencionismus jako třetí možnou cestu řešení problému sociálně-ekonomické organizace, jako systém, který, jak říkají, má stejně daleko k socialismu jako ke kapitalismu a kombinuje to, co je na nich obou „dobré“ a vyhýbá se tomu, co je na nich „špatné“. Intervencionismus nemůže být považován za trvalý systém sociálně-ekonomické organizace. Je to metoda realizace socialismu po částech. Výroba může být řízena buď poptávkou zákazníka, která se projevuje na tom, co kupuje a co nekupuje, nebo státem – společenským aparátem donucení a nátlaku. Konkrétní výrobní faktor – například ocel – může být používán buď na přání zákazníka, nebo na přání policie. Není nic mezi tím.

To, co optimisté vidí jako obnovení pravého liberalismu, je pouze zpomalování tažení směrem k socialismu, které bylo zahájeno po zjevném neúspěchu všech pokusů o socialistické plánování. Kdyby neselhal *New Deal* v boji s masovou nezaměstnaností ve 30. letech, kdyby se *Tennessee*

Valley Authority nestalo jen velmi drahým fiaskem, kdyby nacionalizace britské těžby uhlí a výroby oceli měla nějaký smysl, kdyby německý nacionalismus a italský fašismus nezničil vše, co zničit šlo, kdyby státem řízené poštovní úřady, telegrafy, telefony, železnice a další služby neohrožily rozpočtovou rovnováhu mnoha zemí, prosazovali by samozvaní „pokrokaři“ svou politiku se stále stejnou energií jako jejich předchůdci o několik let dříve.

Je chybou dívat se na tyto „umírněné“, jako by byli liberály v klasickém smyslu slova. Republikáni v Americe ani britští konzervativci nejsou zastánci tržní ekonomiky a ekonomické svobody. To, co je odlišuje od demokratů *New Dealu* a od labouristů, ne-

jsou principy, ale míra jejich reformačního zánícení a rychlost jejich tažení směrem k větší moci státu. Stále ustupují, přicházejí s opatřeními, proti nimž před časem sami brojili. V několika příštích letech pravděpodobně sami přijmou opatření, která v nich dnes vyvolávají odpor.

Německý ordo-liberalismus se pouze v detailech liší od *Sozialpolitik* Schmollerovy a Wagnerovy školy.¹ Po epizodách výmarského radikalismu a nacionálního socialismu je to návrat k principu „státu blahobytu“ (*Wohlfahrtstaatu*) Bismarcka a Posadovského.²

Všechna tato hnutí jsou samozřejmě umírněná a srovnání s důkladností diktátorů. Přesto není žádný podstatný rozdíl mezi více či méně umírněným intervencionismem. Všechna intervencionistická opatření, jak trefně poznamenal Engels, „si vynutí další zásahy do starých společenských pořádků“.

Potřeba pevné měny

Intervencionismus věří, že snížení úrokové sazby pod míru, jíž by dosáhla na svobodném trhu, je velmi výhodné, a za pravý prostředek k dosažení tohoto cíle považuje úvěrovou expanzi. Ale rozmach uměle vyvolané úvěrovou expanzí nemůže vydržet. Musí zákonitě skončit a přivodit celkový pokles trhu a ekonomickou krizi.

Z tohoto vysvětlení hospodářského cyklu musí každý vyvodit, že existuje jen jeden způsob, jak se vyhnout návratu periody ekonomického úpadku, a to držet se snahy vyvolat úvěrovou expanzí období umělé prosperity. Ale intervencionisté nejsou připraveni zřít se své hýčkané politiky, která uspokojuje lidi na krátkou dobu zdáním iluzorní prosperity. Přestože jsou si plně vědomi toho, že nelze vyvrátit ani zdiskreditovat peněžní teorii hospodářských cyklů, obcházejí ji v tichosti, komolí ji nebo se jí vysmívají.

Místo této zavržené teorie úřady a uni-

versity propagují doktrínu, která, stejně jako Marxova, interpretuje periodický návrat průmyslových krizí jako nezbytný plod kapitalismu. Krize, prohlašuje *Komunistický manifest*, odkrývá neschopnost kapitalistického způsobu výroby, soukromého vlastnictví a svobodného podnikání. Hospodářské krize jsou základním rysem buržoazního systému a budou se vracet ve stále kratších intervalech, pokaždé o něco hrozivější než předtím tak dlouho, dokud nebude kapitalistická „anarchie výroby“ nahrazena socialistickým plánovaným hospodářstvím.

Socialisté a intervencionisté souhlasí s tím, že krize jsou nezbytným důsledkem samotné činnosti tržního hospodářství. Prosazují ale jiné metody prevence příštích period ekonomického poklesu.

Ortodoxní marxisté prohlašují, že je jen jediný prostředek použitelný pro tento záměr, a to bezpodmínečné a úplné přijetí sovětského typu socialistického řízení.

Intervencionisté připisují vládě moc krizi předcházet nebo ji alespoň zmírnit a zkrátit její trvání pomocí opatření, kterým říkají „anticyklická“. Pod tímto vznešeným názvem doporučují na jedné straně snížení daní a na druhé straně obrovský nárůst státních výdajů skrze gigantické programy veřejných prací a zvýšení podpory v nezaměstnanosti. Přestože krize je nevyhnutelným důsledkem vytváření stále nových peněz a peněžních substitutů, intervencionisté ji chtějí řešit další inflací. Vesele odmítají vzít na vědomí jak teorii, tak historii týkající se konečných důsledků donekonečna protahované inflační politiky.

Inflace je také jediným opatřením, které intervencionisté navrhuji pro řešení masové nezaměstnanosti. Osudné propojení všech pokusů zasahovat do fungování trhu opět přináší pohromu. Za prvé, vláda odborů vyhlásí a prosadí minimální výši platů, která je vyšší než potenciální tržní hodnota. Potom, jelikož tím byla nevyhnutelně způsobena masová nezaměstnanost na dobu neurčitou, vláda pokračuje v inflaci. Inflace vede k vyšším cenám zboží a k vyšším nákladům na živobytí, což způsobí, že vláda a odbory zasáhnou, aby se zvedla výše platů znovu nad potenciální tržní úroveň. A tak dále.

Liberální (v původním slova smyslu) hnutí nesmí nikdy zapomenout, že pevná měna jsou jedním ze základních principů liberalismu, ať už starého nebo nového.

Klamy mohou vyvolat válku

Právní základy západní civilizace a prosperity byly položeny institucí soukromého vlastnictví. Co odlišuje Východ a Západ je ve skutečnosti fakt, že Orient nevyvinul ideologický, právní a politický rámec, v němž by se dařilo vlastnickým právům a jejich účinné ochraně proti svévoli skupiny vládců. V těchto podmínkách nemohl vzniknout žádný velký kapitál a nemohly se uskutečnit žádné velké investice, které by vedly k rozvoji průmyslových závodů a továren.

¹ Gustav Schmoller (1838-1917) a Adolf Wagner (1835-1917) byli ekonomové. Oba byli obhájci sociální reformy, státu blahobytu a státního socialismu.

² Arthur Posadovsky (1845-1932) významný státní úředník v německé vládě od roku 1897 po dobu 1. světové války, odpovědný za mnohé sociální a ekonomické reformy této éry.

Přírodní podmínky pro výrobu byly ve velkých částech Asie uspokojivější než v Evropě na severu od Alp. V předvečer „průmyslové revoluce“ byly Indie a Čína považovány za bohatší než nejvíce zkvétající evropské země. V technologických dovednostech a talentu potřebném pro vědecký výzkum se asijské studenty evropských metod rozhodně nezdáli být na nižší úrovni než evropští. To, co scházelo a stále schází na Východě, je duch svobody, který vytvořil koncept práv jednotlivce; práv, do nichž nikdo nesmí zasahovat.

Zásadní princip liberální ústavy je nezávislost soudnictví, které chrání jednotlivce a jeho majetek před jakýmkoli násilníkem, ať už králem nebo místním lupičem. Těmto institucím, kterým se „pokrokáři“ snaží vymívat a nazývají je „božskými právy kapitálu“, vděčí „proletáři“ za všechno, co je odlišuje od nuzných mas v Asii a Africe.

Obyvatelé „nerozvinutých“ zemí touží po hmotném majetku západního kapitalismu a tím implicitně přiznávají nadřazenost západních metod ekonomického řízení. Ale jejich vlády, v tomto ohledu plně podporované „intelektuály“, sabotují jakékoli pokusy o zintenzivnění výroby a následné zvýšení životního standardu. To, co tyto země potřebují, je v první řadě více investic většího množství kapitálu. Jejich politika dosud zamezuje jak akumulaci domácího kapitálu, tak dovozu kapitálu ze zahraničí.

Podmínky v Anglii a jiných evropských zemích v předvečer „průmyslové revoluce“ nebyly o nic méně žalostné, než jsou dnes v mnoha asijských a afrických zemích. Ale zatímco Anglie si musela shromážděním dostatečného kapitálu a akumulací technologických zkušeností pomoci sama, tyto země mohou využívat již existující technologie Západu. Také dostaly a stále dostávají, pokud se tomu nebrání, hmotnou pomoc skrze investice zahraničního kapitálu.

Zmatené komunistickými výmysly, které popisují zahraniční investice jako růst předátorského imperialismu, západní „pokrokáři“ se trápí pocitem viny ohledně podmínek na Východě. Západoevropští a později také severoameričtí kapitalisté postavili většinu železnic, kanálů a jiných dopravních a komunikačních zařízení v „nerozvinutých“ zemích, objevili jejich přírodní zdroje, postavili továrny. Velká část, možná většina kapitálu takto investovaného v „nerozvinutých“ zemích byla vyvlastněna pod různými záminkami. Podivuhodné je, že tato konfiskační opatření byla entuziasticky schvalována „pokrokovými“ krajany kapitalistických obětí tohoto vyvlastnění. Mnoho vlád nejenže ne protestovalo proti těmto krokům, ale dokonce povzbuzovalo jejich pachatele.

Jeden z hlavních paradoxů moderního světa je tento: Úspěchy liberalismu a kapitalistické tržní ekonomiky nakonec vstříply všem lidem na Východě přesvědčení, že to, co západní ideologie hlásají a to, co západní politika praktikuje, je správná věc. Ale v době, kdy si Východ vybuďoval důvěru v západní způsoby, ideologie a politika socialismu a intervencionismu v Evropě a Americe liberalismus opět nahradila.

Přijetím doktrín, které odsuzují všechny věci označené nálepkou „buržoazní“ jako nejhorší ze všech zel, Východ zamýšlel přijmout ideje stvořené pro západní prosperitu a civilizaci. Z těchto domněle moderních a pokrokových amerických a západoevropských doktrín získal Východ inspiraci pro své pokusy o válečná dobrodružství, které dnes používá ve svém boji proti Západu. To platí také o ruském komunismu, který je z ruského úhlu pohledu viděn jako západní ideologie přinesená stoupenci Hegela, Fouriera, Marxe a Sorela, s úmyslem „pozápadnění“ jejich zaostalého národa.

Vedení sovětskou mocí, národy Asie a Afriky věří ve svůj zápas za osvobození se od „jařma kapitalismu“. Z pohledu západních národů je jejich fanatické protizápadní smýšlení politováníhodným faktem. Ale přitom poškozují zásadní zájmy Východu mnohem vážněji než zájmy Západu a mohlo by roznitit novou – atomovou – světovou válku.

Role odpůrce intervencionismu

Obhájci socialismu (komunismu a plánování) chtějí nahradit soukromé řízení veřejným (vládním) řízením výrobních prostředků.

Obhájci intervencionismu prohlašují, že nechtějí úplně zrušit tržní ekonomiku. Chtějí jen, jak říkají, zlepšit její fungování pomocí vládních zásahů do hospodářství. Tyto dvě doktríny jsou dnes učeny ve školách, vykládány v knihách, časopisech a novinách, hlášány politickými stranami a praktikovány vládami. Existují socialistické školy, knihy, periodika, strany a vlády, existují intervencionistické školy, knihy, periodika, strany a vlády.

Existují také nemnozí odpůrci, kteří se domnívají, že tržní ekonomika a kapitalismus je jediný systém, který vede k prosperitě a civilizaci, a sám o sobě chrání Západ před návratem do chaosu a barbarství. Někteří tito odpůrci uveřejnili knihy a články. Ale skoro žádný politik ani úředník nevěnoval pozornost jejich myšlenkám. Veřejnost neví o tom, že tyto myšlenky existují. Politický slovník Spojených Států nemá ani výraz pro označení těchto lidí a jejich zastánců. Slovo „liberální“ v dnešní Americe znamená socialistický nebo intervencionistický...

Stav věcí, jemuž musíme čelit, je tento: Intervencionistická politika přijatá všemi vládami a podporovaná všemi stranami na této straně železné opony, dříve nebo později přinese, mírně řečeno, velmi neuspokojivé podmínky. Protože veřejné mínění bude mylně považovat intervencionistickou politiku za kapitalistickou a komunisté nebo domnělí anti-komunisté za „poslední zoufalou snahu zachránit kapitalismus“, lidé pak prohlásí: „Nyní kapitalismus padl, nezbyvá nám nic, než zkusit ruské metody.“ Tito lidé si neuvědomí, že to, co padlo, nebyl kapitalismus, systém neomezené tržní ekonomiky, ale právě státní intervencionismus. Jak by na to mohli přijít, když je tolik skupin horlivých obhájců státu, kteří představují poli-

Solut@on[®]
internet na vaší straně

Internet Vám pomůže
zvítězit.

My Vám pomůžeme
s Internetem.

Provozovna společnosti:
Na Křivíně 1, 140 00 Praha 4

Telefon: 61 00 94 00
Paegas +420-605-229389
Eurotel +420-602-767756
Fax: 61 00 94 24
E-mail: info@2s.cz
http://www.2s.cz

Předplatné TL na rok 2002

*Jak se stát každý měsíc součástí
TERRA LIBERA?*

*Předplaťte si zaslání časopisu
TERRA LIBERA.*

Všechna čísla roku 2001 a předplatné na rok 2002 získá ten, kdo daruje Liberálnímu institutu minimálně 250,- Kč na jeho činnost. Předplatné pouze na rok 2002 lze získat minimálně za 150,- Kč. Elektronické předplatné ve formátu pdf za polovinu!

Účet 55 94 61/0300

Standardní roční předplatné: 0,25 g zlata
e-gold účet: 131844

Více o e-gold na: www.libinst.cz

TERRA LIBERA

je vydávána společností TERRA LIBERA.

Kontaktní adresa:

TL, c/o Liberální institut,
Spálená 51, 110 00 Praha 1
E-mail: TL@libinst.cz

Její vydávání není povoleno ani schváleno žádnou státní institucí.

titku intervencionismu jako politiku zachování ekonomické svobody a tržní ekonomiky...?

Proto tedy není v dnešní době nic důležitějšího, než osvětlit názor veřejnosti a ukázat na základní rozdíly mezi ryzím liberalismem, který obhajuje svobodnou tržní ekonomiku, a různými intervencionistickými stranami, které obhajují vládní zásahy do cen, mezd, úrokových sazeb, zisků, cel a další protekcionistické opatření, mohutné státní výdaje a konečně – inflaci.

Odezva na dotazník francouzského ekonoma J. Rueffa z roku 1957. Rueff usiloval o obnovení činnosti Centra Paula Hymanse, které od mezinárodní konference v Paříži v roce 1938 z důvodu 2. světové války nefungovalo. Tento článek se objevil 17. ledna 1958 v čísle časopisu U.S.A. Přeložila Alena Benešová.